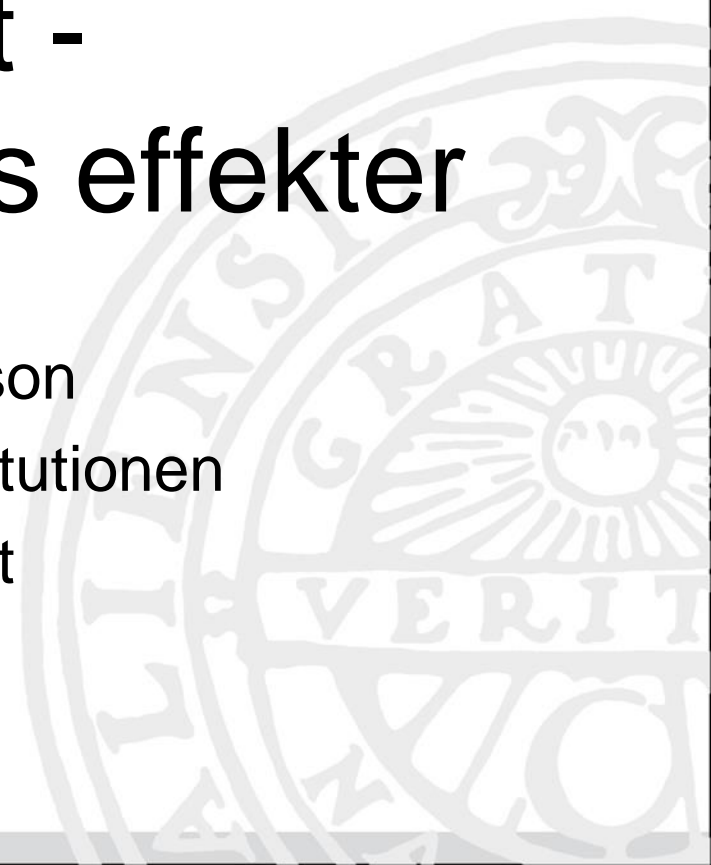

UPPSALA
UNIVERSITET

Tysklands skuld efter första världskriget - krigsskadeståndets effekter

Professor Jan Ottosson
Ekonomisk-historiska institutionen
Uppsala universitet

Karl Liebknecht håller tal vid ett möte den 9 november 1918
i [Tiergarten](#) i Berlin.

Källa: Bundesarchiv B 145 Bild-P046271, Weinrother, Carl / CC-BY-SA 3.0, Berlin,
Kundgebung im Tiergarten, Liebknecht.jpg

UPPSALA
UNIVERSITET

Rosa Luxemburg

Källa: Aftonbladet.se, artikel av Håkan Blomkvist.

2018-03-06

Professor Jan Ottosson,
Ekonomisk-historiska institutionen

Några av huvudpersonerna

- Vittorio Orlando, David Lloyd George, Georges Clemenceau, Woodrow Wilson.
- Källa: US army signal corps / time-life pictures

Några utgångspunkter

- Den tyska novemberrevolutionen
- Politisk instabilitet och sovjetrepublik 1919 i Bayern
- Weimarrepubliken
- Förhandlingarna inleds. Vilken position ska Tyskland inta?
- Fredsförhandlingarna och krigsskadeståndet, hur man resonerade sig fram till detta i förhandlingarna , hur det utformades och de ekonomiska konsekvenser det fick för tyskarna och andra folk.
- Efterspelet.
- Olika kritiska synpunkter på skadeståndskraven som kom från tidens ledande ekonomer, Ohlin och Keynes.

Utvecklingen efter första världskriget

- Krympande internationella marknader
- Guldmyntens upphörande – och återinförande – sedermera kollaps
- Maktförskjutning: bankväsendet i allt högre utsträckning USA.
- Stora hinder för frihandeln
- Komplexa låneförhållanden efter kriget. Lånen till Ryssland upphörde pga ryska revolutionen. Storbritannien och Frankrike med flera länder hade tagit stora lån i USA. Storbritannien hade lånat ut till Belgien, Ryssland, Italien och Frankrike. Frankrike till Italien och Ryssland. Tyskland krävdes på skadestånd, USA var en stor långgivare (totalt 10 miljarder dollar), segrarstaterna i Europa skyldiga stora belopp – en komplex situation
- Statens roll annorlunda

Några korta ord om guldmyntfoten

- Ett system som infördes i allt fler länder under 1800-talet.
- Sågs som en garant för stabil ekonomisk utveckling
- Papperspengar och bankkredit kunde växlas in till guld (inlösnings skyldighet). Guld kunde fritt exporteras.
- Endast USA kunde upprätthålla guldmyntfoten under kriget.
- Många länder hade som mål att återinföra guldmyntfoten efter krigsslutet. Under depressionen upphörde guldmyntfoten.

Versaillesfreden

- Tyskland avkrävdes stort krigsskadestånd i form av territorier, materiel och guld till segrarmakterna
- Tyskland var skyldiga till första världskriget – omstridd paragraf
- Skulle krigsskadeståndet straffa Tyskland? Stoppa en framtida expansion? Slå ut ekonomisk tillväxt?
 - Olika åsikter bland de segrande nationerna.
 - Konflikter mellan ledarna
 - Konflikter mellan nationerna
 - Konflikter i delegationerna
 - Konflikter mellan olika affärsintressen

Skadeståndet i Versailles

- Fördröjning i form av en egen kommission
- Svåra förhandlingar. Hur stort skulle skadeståndet vara? Vilka betalningsvillkor?
- Tyska reaktionen
- Beloppet som Tyskland skulle betala blev fastställt i maj 1921: 132 miljarder guldmark, 32 miljarder dollar. Ett tidigare belopp uppgick till 269 miljarder guldmark
- Kontanta utbetalningar skulle ske genast. September och november 1921 utbetalning av 1,5 miljarder guldmark. Därefter hade Tyskland inte möjligheter att betala mer då försäljningen av pappersmark medförde värdet rasade internationellt. Betalningsinställelse
- Ockupation av Ruhr januari 1923 av belgiska och franska trupper.
- Keynes författar en stridsskrift!

Var det möjligt att betala?

- Förutsatte en snabb industriell uppbyggnad i Tyskland.
- Exporten måste överstiga importen snabbt.
- Exporten till segrarstaterna eller i konkurrens på världsmarknaderna
- Höga skatter i Tyskland för att hålla konsumtionen nere.
- De allierade gav inget svar om det var möjligt för Tyskland att exportera i tillräcklig utsträckning. Snäva intressen och vag analys.
- **Men:** olika ståndpunkter i forskningen. Tydlig skillnad mellan tidigare och ny forskning. Den visar att det hade varit möjligt.

Var det möjligt att betala? (forts).

Krigsskadeståndets olika delar

- Tre olika delar (trancher). A – 12 miljarder guldmark (20% av tysk BNP 1913), B- 38 miljarder guldmark (A+B 100% av tysk BNP 1913), c-82 miljarder guldmark (A+B+C) 260% av tysk BNP 1913.
- Den stora delen (C) politisk till sin karaktär. Riktad mot hemmaopinionerna i Frankrike och Storbritannien. De mindre delarna hanterbara för Tyskland enligt nyare forskning.
- *OBS, det finns många skattningar av skadeståndet i relation till BNP! Stor spridning.*

Territorier

- Stora ekonomiska konsekvenser
- Tyskland förlorade cirka en tredjedel av koltillgångarna
- Lothringens järnmalm
- Saar (till Frankrike) och Oberschlesien (östra Tyskland). Dessutom skulle Tyskland ersätta den förlorade kolmängd som Frankrike drabbats av, då Tyskland sprängde de stora kolgruvorna i slutet av kriget. Tyska kolleveranser till Italien, Belgien och Luxemburg.

Sammanfattning territorier

- Totalt 13 procent av Tysklands landområden. En fjärdedel av koltillgångarna, 10 miljoner människor hamnade utanför Tysklands nya gränser. Tyskland fick avstå från samtliga sina kolonier - Togoland, Kamerun, Tyska Sydvästafrika, Tyska Östafrika (Tanganyika, Burundi och Rwanda) och Tyska Nya Guinea (inklusive flera ögrupper i Stilla havet).
- Elsass-Lothringen, som återgick till Frankrike (area 14 522 km², 1 815 000 invånare (1905))
- Nord-Slesvig inklusive de tysktalande städerna Tondern (Tønder), Apenrade, Sonderburg, Hadersleben och Lügum i Schleswig-Holstein, till Danmark (area 3 984 km², 163 600 invånare (1920)),
- Posen och Västpreussen, avstods till Polen. Territoriet var redan under polsk kontroll efter ett polskt uppror (1918–1919) (area 53 800 km², 4 224 000 invånare (1931)), inklusive 510 km² och 26 000 invånare från Övre Schlesien. En polsk korridor skapades till Östersjön med en tysk minoritetsbefolkning
- Hlučín-området i Övre Schlesien till Tjeckoslovakien (area 316 eller 333 km², 49 000 invånare), den östra delen av Övre Schlesien, till Polen (area 3 214 km², 965 000 invånare
- Städerna Eupen och Malmedy till Belgien
- Soldau i Ostpreussen (area 492 km²) till Polen, norra delen av Ostpreussen Memelland ockuperades av Frankrike, och överfördes senare till Litauen, områdena Warmia och Masurien i Ost- och Västpreussen till Polen
- Saarland.
- Staden Danzig (nu Gdańsk) blev den fria staden Danzig (Freie Stadt Danzig) under Nationernas förbund. (area 1 893 km², 408 000 invånare (1929))
- Tyskland fick även erkänna det förminskade Österrikes självständighet och union mellan Tyskland och Österrike förbjöds.

Materiel

- Handelsflottan: 2 miljoner ton
- 5 000 lokomotiv och 136 000 järnvägsvagnar
- 24 miljoner ton kol
- - 15% av odlingsbar mark
- - 75% av gruvorna
- - 26% av kol
- Järn och stål – 44, -38%
- -90% handelsflottan
- (stora produktionsbortfall i många länder på kontinenten)

Hyperinflationen 1921-1923

- Tysk skatte- och penningpolitik, 6% av krigets kostnader i form av skatter, resten lån och sedelpressar.
- Underskott i betalningsbalansen (Tyskland)
- Spekulation
- Krigsskadeståndet
- Markens minskade internationella värde (pappersvaluta), inhemska priserna steg allt snabbare.
- Myntreform rentenmark, ersattes 1924 av Reichsmark.

Dawes-planen 1924

- 1924, delegation från USA, New York bankirer viktiga.
- Lånebeloppet minskades inte, däremot avbetalningarnas takt och tranch C utelämnades, vilket motsvarade ca 68-70% av BNP 1925 (inklusive C-tranchen ca 180% av BNP 1925).
- Skadestånd blev mindre prioriterat i Dawesplanen.
- Öppnade upp för stora utländska lån som användes för att betala av på skadeståndet. Det vill säga USA lånade ut till Tyskland (stora privata amerikanska investerare, lockade av höga räntor). Tyskland minskade på skadeståndet och de allierade minskade därefter i sin tur på skulderna till USA.

UPPSALA
UNIVERSITET

Young-planen 1929

2018-03-06

Professor Jan Ottosson,
Ekonomisk-historiska institutionen

Keynes, Cassel och Ohlin

- Cassel och Keynes motståndare till det tyska krigsskadeståndet. Omöjligt att både kräva skadestånd och begränsa inflödet av tyska exportvaror. Båda förutspådde kommande ekonomisk och politisk kris.
- Ohlin vände upp och ned på det sk transferproblemet. I polemik mot Keynes i samband med Dawes-planen (artikel 1929, Economic Journal)

Slutsatser och några frågor

- Effekterna av försöken att inkassera skadeståndet och det sätt som skadeståndet upprättades var ett stort misslyckande.
- Skadeståndet utnyttjades under två decennier av högerradikala krafter och nazisterna.
- Stora politiska och ekonomiska effekter
- Stora skillnader mellan olika intressen bland de tidigare allierade länderna.
- Fortfarande omdiskuterat om skadeståndets effekter och storlek i forskningen.

Litteraturtips

- Dillard, Aldcroft (äldre forskning)
- Feldman, Ferguson, Temin, Ritschl, Macmillan, Tooze, Berend, James, Eichengreen, Harrisson (nyare forskning, exempel).
- *Stort tack till docent Peter Hedberg, Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet, för tips!*